

Татьяна Толстая

КЫСЬ

TATJANA TOLSTAJA

ĻUŠKA

NO KRIEVU VALODAS TULKOJIS
ARVIS KOLMANIS

IZDEVNIECĪBA
PROMETEJS

UDK 821.161.1-31

To333

Татьяна Толстая

КЫСЬ

Copyright © 2003, Tatyana Tolstaya

All Rights Reserved

VALSTS
KULTŪRKAPITĀLA FONDS

Grāmata izdota ar Valts kultūrkapitāla fonda atbalstu

Šis ir daiļliteratūras darbs. Visas personas, organizācijas un notikumi, kas aprakstīti šai romānā, ir autora iztēles auglis.

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

Izdevniecība "Prometejs"

SIA "Prometejs AB", Tīla ielā 20

www.prometejs.lv

No krievu valodas tulkojis Arvis Kolmanis

Redaktore Ilze Jansone

Vāka dizaina autore Agnese Kurzemiece

© Tulkojums latviešu valodā, mākslinieciskais

noformējums, izdevniecība "Prometejs", 2022

ISBN 978-9934-553-23-3

Grāmata iespiesta SIA "Jelgavas tipogrāfija"

A · AZ

Benedikts uzstīvēja velteņus, padauzīja ar kājām, lai ērti būtu, pārbaudīja krāsniņ aizšaujamo, maizes drupatas nomēza uz grīdas — pelēm, lodziņā iemurdzīja lupatu, lai neizsalst, izgāja uz lieveņa un ievilka degunā sala pilno, tīro gaisu. Ek, cik gan tā labi! Nakts sniegputenis norimis, sniegi izplājušies balti un varen svarīgi, debess sāk zilgmēt, slaidās liegles stāv — pat nenotrīs. Tikai melnie zaķi no virsotnes uz virsotni spurdz. Benedikts pastāvēja, atgāzis augšup rudo bārdu, samiedza acis, uz zaķiem lūkodomies. Ja kādu pārīti notriektu — jaunai cepurei, tak akmeņa nav.

Un nebūtu slikti gaļiņu paēst. Citādi peles vien — jau atēdies.

Ja melnā zaķa gaļu kārtīgi izmērcē, ja novāra septiņos ūdeņos, ja kādu pārīti nedēļu saulītē noliek, pēcāk krāsni pasautē — tā, skaties tik, vairs nav indīga.

Skaidrs, ja tik mātīte gadīsies. Tāpēc ka tēviņš, to vāri vai nevāri — tāds pats paliek. Agrāk, re, nezināja, no bada arī tēviņus ēda. Taču tagad zināms: kurš tos ēdīs — uz visu dzīvi krūtīs gārdzoņa un bulgas. Un kājas kalst. Un vēl mats no ausīm spraucas ārā: melns, resns, un no viņa sliktas smārds.

Benedikts nopūtās: laiks iet uz darbu; savikstījās praķītī, aizlika mājeles durvīm priekšā baļķēnu un vēl ar koku atsprauda. Būdā ko zagt nav, tak tā pierasts. Un nelaiķe māmuļa vienmēr tā darīja. Senlaikos, pirms Sprādziena, viņa stāstīja, visi durvis ciet turējuši. No māmuļas arī kaimiņi iemācījās, tā tas sākās. Tagad visa priekšpilsēta ar kokiem sprauda durvis ciet. Var jau būt, ka brīvdomība, protams.

Uz septiņiem pakalniem izpletusies pilsētiņa Fjodorkuzmičska, dzimtais novadiņš, un gāja Benedikts, gurstinādams svaigo sniedziņu, priecādamies par februāra saulīti, tiksmīnādami par labi zināmajām ieliņām. Gan tur, gan šur aiz augstajiem zedeņiem, aiz dēļu vārtiem — bezdūmeņu mājas virknē vien: uz mietiem akmens podiņi žūst vai krūzes no koka taisītās; kam māja augstāka, tam arī krūzes pamatīgākas, bet kāds cits veselu mucu uz mieta uzbāzis, kā ar pirkstu acī: bagāti dzīvoju, mīlīši! Tāds uz darbu nekājo, bet tiecas ar ragavām pabraukāt, ar pātagu vicināt; bet ragavās pārdzimtenis iejūgts, skrien, ar velteņiem dīpina, pats bāls, viss putās, mēli izkāris. Aiztrauksies līdz Darba Būdai un kā zemē iemiets nostāsies uz visām četrām, tikai spalvainie sāni cilājas elsās: hu-hu, hu-hu.

Bet acis tā vien bola, tā vien bola. Un zobus atiezis. Un blenž visapkārt...

Ak, pie mežaiņa viņus, šos pārdzimteņus, no tiem labāk tālāk. Briesmīgi viņi, un nesapratīsi, vai tie cilvēki, vai ne: seja it kā cilvēkam, ķermenis ar vilnu noklāts un skrien četrpāpus. Un katrā kājā pa veltenim. Viņi, runā, esot vēl pirms Sprādziena dzīvojuši, nu, pārdzimteņi. Viss kas jau var būt.

Sals patlaban, no mutēs elpas mutulīši virmo, un visa bārda nosirmojusi. Bet tik un tā svētlaipe! Būdas stāv spēcīgas, melnas, gar sētām augstas kupenas, un pie katriem vārtiem taciņa nomīdīta. Pakalni līdzieni nolaižas un līdzieni paceļas, balti, viļņaini; pa apsnigušajām nogāzēm slidragavas, aiz ragavām zilganās ēnas, un sniegs gurst visās krāsās, bet aiz pakalniem saulīte aust un arī spēlējas varavīksnes krāsām zilajās debesīs. Piemiegsi acis — no saulītes stari apļos, rimbuļos vien, paurķēsi ar velteni pūkaino sniegu — lūk, tas iedzirkstīsies, gluži kā nogatavojies ugurķēns notrīsēs.

Benedikts padomāja par ugurķēniem, atcerējās māmuļu un nopūtās: tieši šo ugurķēnu dēļ arī aizgāja, sirdsmīļotā. Viltus ugurķēni izrādījās.

Uz septiņiem pakalniem stāv pilsētiņa Fjodorkuzmičska, bet visapkārt pilsētiņai — lauki, ne gala, ne malas, zemes nezināmas. Ziemeļu pusē — drūmi meži, lauznas, brikšņi, zari sapinušies un nelaiž cauri iziet,

durstīgi krūmi aiz ūzām ķeras, zari cepuri no galvas rauj. Tais mežos, vecie ļaudis stāsta, dzīvo lūška. Sēž viņa tumšos zaros un kliegz tik mežonīgi un žēli: lū-u-ūš! lū-u-ūš! — bet ieraudzīt viņu neviens nespēj. Lūk, ņems cilvēks un ieies mežā, bet viņa tam uz kakla no muguras virsū: hop! Un skaustu ar zobiem: hrrruks! — bet ar nagu visgalvenāko dzīsliņu uztaustīs un pārtaus, un viss saprāts no cilvēka tā arī izies. Atgrieziesi tāds atpakaļ, bet viņš vairs nav tas, un acis nav tās, un iet, pats nezina, kur, tāpat kā, piemēram, aizmiguši cilvēki staigā mēnessgaismā, rokas pastiepuši, pirkstus kustinādami: paši guļ, bet paši staigā. Noķer viņu un ved atpakaļ uz būdu, bet citureiz smiekla pēc noliek priekšā tukšu bļodeli, rokā karoti iesprauž: ēd; viņš tad arī, it kā ēd no tukšas bļodiņas un pasmeļ, un pie mutes liek, un gremo, un pēcāk gluži kā ar maizi trauciņu izslauka, bet maizes tak rokā nav; nu, radagabali, skaidrs, no smiekliem vai pušu plīst. Tāds neko pats darīt nemāk, pat vajadzības nokārtot nemāk: katru reizi viņam no jauna jāparāda. Nu, ja sievai vai mātei viņa žēl, tad ņem līdzī uz ķērnāmo kambarīti; bet ja nu neviena nav, kas pieskata, tad viņš, tā teikt, nav dzīvotājs: tā arī nomirs — kā burbulis pārsprāgs.

Lūk, ko lūška dara.

Uz rietumiem arī nevajadzētu iet. Tur pat ceļš esot — nemanāms, taciņai līdzīgs. Iesi, iesi, lūk, jau pilsētiņa vairs nav saskatāma, no laukiem saldens vējēlis vējo, viss tik labs, viss tik lādzīgs, un piepeši, tā stāsta, kā iemiets apstāsies. Un stāvēsi. Un domāsi: kurp tad es īsti dodos? Ko man tur vajag? Ko es tur neesmu redzējis? Vai patiešām tur ir labāk? Un tik žēl sevis palīks! Domāsi: bet man tur, aiz muguras, mana būda, un sievelīte, iespējams, raudādama caur pirkststarpām tālumā lūkojas; pa sētu vistas skraida, arī, skaties tik, noilgojušās; mājēlē krāsniņa sakurināta, peles šiverē, mīksts guļamais saklāts... Un it kā tārpainis sirdi grauž un grauž... Nosplausies un pagrieziesi atpakaļ. Bet citureiz pat sāksi skriet. Un tiklīdz ieraudzīsi iztālēm dzimtos podiņus uz žoga kārtīm, tā arī asara izsprāgs. Lai neļauj samelot, uz veselu aršīnu izsprāgs! No tiesas!

Uz dienvidiem nedrīkst. Tur čēčeni. Vispirms stepes, stepes vien — acis izkritīs, ja ilgi skatīsies, — bet aiz stepēm — čēčeni. Pilsētiņas vidū stāv novērošanas tornis ar četriem loģiem, un pa visiem četriem skatās

sargi. Čečenus grib saskatīt. Protams, ne tik daudz viņi skatās, kā purva rudzeni pīpē un kociņos spēlē. Iespiež kāds sauja četrus kociņus: trīs gari, viens īss. Kurš īso izvilks, tam pa pieri. Taču gadās, ka arī lodziņā paskatās. Ja ieraudzīs čečenus, pavēlēts ļaut: „Čečeni! Čečeni!”, tad tauta no visām malām saskries, ar kokiem sāks pa podiem dauzīt, čečenus biedēt. Tie tad arī aizvāksies patālāk.

Reiz no dienvidiem divi pie pilsētiņas pienāca: vecis ar veceni. Mēs podus dauzām, spārdām, ļļaujām, bet čečeniei kā pilei ūdens, tikai galvas groza. Nu, mēs — tie, kas drošāki, — pretī izgājām, ar sitamajiem, grūžamajiem, duramajiem, kurš nu ar ko. Sak, kādu ļaužu un ko vēlaties.

— Mēs, mīliši, no dienvidiem. Otro nedēļu ejam, pavisam jau bez kājām. Nācām mainīt jēlādas siksnīņas, varbūt jums kāda prece ir.

Bet kāda mums prece? Paši peles ēdam. „Peles — mūsu balsts un pamats,” tā māca Fjodors Kuzmičs, lai slava viņam. Taču mūsu tauta apžēlīga, savācām pa būdām ko nu kurš, samainījām pret siksnīņām un palaidām viņus Dieva mierā. Pēcāk daudz sarunu par viņiem bija: atmiņās gremdējāmieš, kādi šie īsti bija, kādas pasakas stāstīja, kāpēc tad īsti šie pie mums atnāca.

Nu, bija viņi tāpat kā mēs, pavisam parasti: vecis sirms, vīzēs, vecenīte lakatiņā, actiņas gaišzilas, uz galvas radziņi. Bet viņu pasakas bija ilgas un skumjas: kaut Benedikts toreiz vēl mazs un dumjš bija, tak klausījās jo uzmanīgi.

It kā dienvidos esot zilzila jūra, bet tai jūrā sala, uz salas — mājiņa, un tajā mājiņā zelta lāviņa. Uz lāviņas meitene, viens mats zelta, cits sudraba, viens zelta, cits sudraba. Lūk, viņa savu bizi vaļā raisa, vien raisa un raisa, bet kā atrasisis — tad pasaulei beigas.

Mūsējie klausījās, klausījās, tad:

— Ko, sak, nozīmē tāds vārds: „zelts”, un ko — „sudrabs”?

Bet viņi:

— „Zelts” — tas it kā ugunij līdzīgs, bet „sudrabs” — kā mēness gaisma vai, piemēram, kā ugruķēni spīguļo.

Mūsējie:

— Ā! Skaidrs. Nu, vēl kaut ko pastāstiet.

Un čēčeni:

— Ir liela upe, trīs gadus no šejienes ar kājām ko iet. Tai upē dzīvo zivs — gaišzilzvīņa. Cilvēka balsī tā runā, raud un smejas un pa to upi turpu šurpu staigā. Kā viņa uz vienu pusi paiesies un iesmiesies — tā ausma iezaigojas, saulīte debesjumā uzlēks, diena iestāsies. Paiesies zivs atpakaļ — raud, aiz sevis tumsu ved, uz astes mēnesi līdzī staipa, bet daudzās zvaigznītes — tās zivij zvīņas.

Mūsējie:

— Bet vai neesat dzirdējuši, kāpēc ir ziema un kāpēc vasara?

Vecene runā:

— Neesam gan dzirdējuši, mīļie, nemelošu, neesam dzirdējuši. Bet taisnība, paties', par to daudzi brīnās: kāpēc gan ziemei jābūt, ja vasara daudz tīkamāka. Redzams, mūsu grēki laikam vainīgi.

Taču vecis nogrozīja galvu.

— Nē, — saka, — visam jābūt dabā skaidrotam. Man, — saka, — viens ceļavīrs izskaidroja. Ziemeļos stāv koks garumā līdz pašiem mākoņiem. Pats melns, greizs, bet ziediņi uz tā balti, maziņi, maziņi kā puteklīši. Kokā sals dzīvo, pats vecs, bārda aiz jostas aizbāzta. Lūk, un kad uz ziemas pusi nāk, kad vistas baros savāksies un uz dienvidiem sāks kustēties, tad sals pie darba ķeras: lec no zara uz zaru, sit plaukstas un dudina: du-du-du, du-du-du! Bet pēc tam kā iesvilpsies: fjū-ū-ū-ū-ū! Tad saceļas vējš un tie baltie ziediņi mums birst virsū: lūk jums arī sniegs. Bet jūs sakāt: kāpēc ziema.

Mūsējie mīlīši saka:

— Jā, tas pareizi. Tā ir, droši vien. Bet tu, vecotēv, paties' nebīsties pa ceļiem staigāt? Kā tad naktī, ko? Vai neesi mežaini saticis?

— Ak, satiku! — runā čēčens. — Pavisam tuvu redzēju, tikpat, piemēram, tuvu kā jūs. Nu klausieties. Sagribējās manai vecenei ar ugurķēniem pamieloties. Atnes, vecais, nu atnes. Bet togad ugurķēni nogatavojušies saldi, vilkani. Es arī iedams. Viens.

— Kā tā — viens? — mūsējie pārsteigti.

— A lūk tā! — svešainis palepojās. — Nu, klausieties tālāk. Eju es, eju, bet te satumst. Ne pārāk satumst, tāds pelēcīgs palīka. Eju es uz

pirkstgaliem, lai ugruķēnus neizbiedētu, pēkšņi: šu-šu-šu! Kas tad nu. Paskatījos — neviena. Eju atkal. Te atkal: šu-šu-šu. It kā ar roku kāds pa lapām švīkstīnādams pārvilkto. Es atskatos — atkal neviena. Vēl soli paspēru. Un pēkšņi viņš man priekšā. Tikko, redz, nekā nebija, un te viņš jau ir. Lūk — roka jāpastiepj. Un taču tāds neliels. Varbūt man līdz vidum vai činkuriņiem bija. Viss it kā no veca siena savelts, ačteles deg sarkanas, bet uz kājām — plaukstiņas. Un viņš ar šīm plaukstiņām pa zemi klapē un murkšķ: tjapa-tjapa, tjapa-tjapa, tjapa-tjapa... Ak, kā es skrēju!... Nezinu pat, kā mājās attapos. Tā arī mana vecene nedabūja ugruķēnus.

Te bērneļi, kas klausījās, lūdž:

— Pastāsti, vectētiņ, kādus nešķīstos vēl mežā var ieraudzīt.

Ielēja vecajam olu kvasu, viņš tad arī sāka:

— Biju es toreiz jauns un dedzīgs. Neviena nebijos. Reiz trīs baļķus ar lūkiem satinu, ielaidu ūdenī — bet upīte mums aša, plata — uzsēdos uz tiem un peldu. Nu paties! Bābieši krastā saskrējuši, kliezdieni, spiedzieni, viss kā nākas. Kur gan redzēts, ka cilvēks pa ūdeni peldētu? Tas tagad, runā, ka baļķi izdobj un ūdenī ielaiž. Ja nemelo, protams.

— Nemelo, nemelo! To mūsu Fjodors Kuzmičs izdomāja, slava tam! — mūsējie sauc, bet Benedikts visskaļāk.

— Ja Fjodors Kuzmičs, tad Fjodors Kuzmičs. Mēs nezinām. Neesam mācīti. Bet es ne par to. Neko, saku, nebijos. Nedz nāru bijos, nedz ūdenspūšļa, nedz akmens mošķīša. Es pat zivtiņu grozzobīti spainī noķēru.

— Nu, to tu gan... — mūsējie saka. — To tu gan, vecais, samuldēji.

— Taisnību runāju! Re, mana vecā neļaus samelot!

— Taisnība, — vecene saka. — Tā bija. Ak, kā gan es viņu lamāju! Spaini piegānīja, nācās sadedzināt. Bet kamēr jaunu izdobsi, kamēr sasveķosi un pa trim reizēm izžāvēsi, vēl ar rudzeni apkvēpināsi un ar zilajām smiltīm noberzīsi — tā es rociņas aplauzīju ņemdamās. Bet viņam, skat, tik slava prātā. Pēc tam viss ciems nāca uz viņu skatīties. Dažs labs pabijās.

— Tas dabiski, — mūsējie saka.

Bet vecis apmierināts.

— Toties es varbūt viens tāds esmu, — lielās. — Lai kāds tik tuvu grozzobīti redzētu — lūk, kā jūs, piemēram, — un dzīvs paliktu. Ko jūs!... Es biju spēkavīrs. Spēciņš! Gadījās, kā-ā ieurojos! Logos pūšļi pušu sprāga. Bet cik varēju rudzeni izdzert uz reizi! Mucu tukšoju.

Bet Benedikta māmuļa — turpat vien sēdēja — lūpas saknieba un saka:

— Bet kādu konkrētu labumu jūs ar savu spēku izdarījāt? Kaut ko komūnai sabiedriski noderīgu paveicāt?

Vecis apvainojās.

— Es, dūjiņ, jaunības gados varēju uz vienas kājas, lūk, no šejienes, kā līdz tam pauguriņam aizlēkt! Bet ne labumu. Es, tev saku, gadījās, kā ieķercos — salmi no jumta krīt lejā. Mums dzimtā visi tādi. Spēkavīri. Lūk, vecene neļaus samelot: ja man tulzna vai augonis izlēca — kā dūre. Ne mazāka. Man, es tev teikšu, pūteles, lūk, šitādas bija. Lūk, tādas. Bet tu te runā. Ja gribi zināt, mans vecais, gadījās, galvu pakasīja — pusspaini ar blaugznām piekratīja.

— Nu pietiks jums, pietiks! — mūsējie trokšņo. — Tu, vectēv, par nešķīsteniem soliņi.

Taču vecais, redzams, ne pa jokam saniknojās.

— Neko es nestāstīšu. Ja atnāk klausīties... tad klausies! Bet ne traucē. Visus, teikt, sapņus aizgaiņāja. Vai tik ne no Agrākiem, pēc runas jūtu.

— Tā ir, — mūsējie uz māmuļu šķielē. — No Agrākiem... Labi, vecotēv, sāt.

Stāstīja vēl čēcens par meža kaislībām, par to, kā taciņas atpazīt: kuras īstenās, bet kuras — vadātāja māži; par zaļajiem tvaikiem, zālaino kodaļu, burvestībām un apmātību — par visām pazīmēm izstāstīja; arī to, kā nāriņa rītausmā dzied, gulgo savas ūdens dziesmas: vispirms tā zemu, dziļi uzsāks: u,u,u,u,u,u,u, pēc tam jau augstāk: ouaaa, ouaaa, — tad tik turies, skaties ar abām, ka tik upē neievelk — bet kad dziesma līdz spiedzienam aiztiks: jiii-ih! jiii-ih! —, tad gan, puis, bēdz, ko kājas nes. Izstāstīja par lūkiem apvārdotajiem un kā no tiem vairīties iespējams; par Ģīmi, kas ļautiņus aiz kājām tvarsta; un arī par to, kā vislabāko rudzeni sameklēt.

Te Benedikts pabāzās:

— Vectētiņ, bet vai lūšku redzējāt?...

Palūkojās visi viņā kā muļķī. Paklusēja. Neko neatbildēja.

Pavadīja bezbailīgo veci, un atkal pilsētiņā kluss. Sardzi pastiprināja, taču vairs neviens no dienvidiem mums virsū nebruka.

Nē, mēs visi biežāk no pilsētiņas uz austrumu pusi ejam. Tur meži gaiši, mauraini, zāle gara. Zālē — puķītes debesu zilumā, maigas: ja tās saplūc, vēl izmērcē, vēl izdauza, vēl izsukā — var diegus vērpt, audumus aust. Nelaiķei māmuļai šī nodarbe pagalam neveicās, viss no rokām krita. Diegus šķeterē — raud, audumu auž — mirkst asarās. Saka, līdz Sprādzienam viss bijis citādāk. Aiziesi, saka, uz VOIKALU — ņem, ko vēlies, bet ja nepatiks — pat virsū neskatīsies, ne kā tagadiņ. Tas VOIKALS viņiem kaut kas Noliktavai līdzīgs bijis, tikai labumu vairāk, un ne jau Noliktavas dienās tos labumus izsnieguši, bet viscauru dienu durvis atvērtas stāvējušas.

Kaut kā neticas. Tad jau katrs, sanāk, ieskrien un pagrābj? Tad jau sargus vien nevarēs sagādāt? Mūs tik palaid: visu izpostīsim līdz pēdējai skaidiņai. Un cik ļautiņus nomīsim? Uz Noliktavu arī iedams — acis blisini uz visām pusēm: kas kuram iedots un cik, un kāpēc ne man?

Un skatāmies ar velti: vairāk par noteikto neaiznesīsi. Un uzmanies, pārāk uz svešu laimi neaizskaties: uz rāvienu Noliktavas Darbinieki tevi sadunckās. Sak, dabūji savu — un lasies. Ka neatņemam to pašu atvēlēto.

Lūk, un tu ej no Noliktavas ar vācelēm steidzīgi uz māju un ik pa brīdīm pačamdī tās vāceles: vai viss man piešķirtais tur ir? Varbūt kaut ko nav ielikuši? Vai tik sānieliņā no muguras kāds nav piezadzies, pakampis, dabūjis labu ķerienu?

Un gadās. Māmuļa reiz gāja no noliktavas, bet bija viņai izsniegta vārnu vilna. Pēlim. Bet tā taču viegla, nes — un liekas, ka nekā nav. Atnāca mājās, audekla gabalu parāva — pasaulīt mīļā: vilnas nav, bet vilnas vietā — spiras. Nu, māmuļa asarās, bet tēvs tik smejas. Redz, kāds jautrinieks garpirkstis izrādījies: ne tikai mantu nočiepis, bet arī vēl uz izdomu nādzīgs, pat iedzēlis: lūk, tā sacīt, cik vērtā jūsu vilna. Iepūt man!

Bet vilna uzradās pie kaimiņa. Tēvs šo ņēma priekšā: kur dabūji? Tīrgus laukumā. Pret ko iemainīji? Pret velteņiem. No kā iemainīji? Kaimiņš sāka nezināt: nu ko tad es, es jau neko, rudzeni biju pārdzēries — ko no viņa ņemsi. Tā arī lika mierā.

Un ko noliktavā dod? Pelišu gaļas kroņa desiņu, peļu speķīti, miltus no maizenes, lūk, vilnu, protams, podu dakšas, drānu, akmens podiņus: kā nu pagadās. Citureiz ieliek vācelē pārblīztus ugurķēnus, — kaut kur tie sasmirduši, nu tad arī izsniedz. Labi ugurķēni pašam jāiet meklēt.

Lūk, un akurāt austrumu pusē pilsētiņai ir liegļu meži. Liegle — koks vislabākais. Stumbri gaiši, sveķaini, notecējuši, lapas rakstainas, ķepainas, kā pleznas, smaka veselīga, vārdu sakot — liegle! Čiekuri kā cilvēkam galva, un riekstiņi tajos — mēli var norīt! Ja tos izmērcē, protams. Citādi pat mutē nepaņemsi. Dziļoksnī uz visvecākajām lieglēm aug ugurķēni. Gruntīgs gardums: saldi, apaļi, vilkani. Nogatavojies ugurķēns cilvēka acs lielumā būs. Nakti tie laistās sidrabainā ugunī, gluži kā mēness stars cauri lapām spraucas, bet dienā tos pat nepamanīsi. Uz mežu iet vēl gaismiņā, bet, kad satumst, visi sadodas rokās un iet ķēdē, lai nepazustu. Bet arīdzan, lai ugurķēns nenogīstu, ka tie ir, tā teikt, cilvēki. Un jānorauj tie ātri, lai ugurķēns neuzspēj satraukties un nesāk vaimanāt. Citādi vēl pabridinās citus, un visi mirklī apdzīsīs. Var jau, protams, raut viņus taustoties. Taču nerauj. Ja nu viltus ugurķēnu norausi? Viltus ugurķēni, kad gaismojas, it kā sarkanu uguni sev cauri spīdina. Tieši ar tādiem — viltus — savulaik māmuļa arī saindējās. Citādi vēl viņai dzīvot un dzīvot.

Divsimt trīsdesmit un vēl trīs gadus māmuļa nodzīvoja plašajā pasaulē. Un nenovecoja. Kāda sārtvaidze un melnmate bija, tādai arī acis aizvēra. Tā nu ir: ja nu kāds neatstiepa kājas, kad Sprādziens gadījās, tad tas pēcāk vecāks nekļuva. Tās viņiem tādas Sekas. It kā viņos iekšā kaut kas saķīlējies būtu. Taču tādus bezmaz uz pirkstiem var saskaitīt. Visi smiltainē: dažu labu lūška samaitājusi, dažs ar zaķiem saindējies, māmuļa, lūk, ar ugurķēniem...

Bet kurš piedzimis pēc Sprādziena, tiem Sekas citas — visādas. Kādam rokas gluži kā zaķiem miltiem aplipušas, it kā maizenē rakņājis, kādam žaunas; dažam labam gaiļa sekste vai vēl kas. Un gadās, ka

nekādu Seku nav, ja nu vienīgi uz vecumu pūtes no acīm sāks spiesties vai pat paslepajā vietā bārda uzsāks augt līdz pašiem ceļgaliem. Vai arī uz ceļiem nāsis izsītīties.

Benedikts citureiz māmuļu tincināja: kāpēc un kāpēc bija Sprādziens? Tak viņa lāgā nezināja. It kā ļaudis pārlicu rotaļājušies ar AIROČIEM. Mēs, saka, pat iekliegties nepaspējām. Un raud. „Agrāk,” saka, „labāk dzīvoja.” Bet tēvs — viņš pēc Sprādziena piedzima — uz viņu iesvilst.

— Nav ko, tā sacīt, aizgājušo pieminēt! Kā dzīvojam, tā dzīvojam! Ne mēs tā iedibinājuši!

Māmuļa viņam:

— Prastais vecis! Akmens laikmets! Bezkauna!

Viņš viņu aiz matiem. Viņa bļauj, kaimiņus sauc, bet mūsu kaimiņi — ne čiku, ne grabu: pareizi, vīrs sievu māca. Nav mūsu darišana. Jo vairāk iekuļ, jo ilgāk dzīvo. Viņš uz viņu, redz, kālab errojās: viņa vēl aizvien jauna jo jauna, bet viņš jau sarukt sāka; ar vienu kāju piekliboja, un acīs, saka, itin kā tumšs ūdens gaismai priekšā.

Māmuļa viņam:

— Tu man pirkstu nepiedursi! Man UNVERSTĀTISKA IZGLIETĪBA!

Bet viņš:

— Bet es tev' tūlīt ieslānīšu: „izglietība”! Es tev to durnumu izdzišu! Dēlam suņa vārdu iedevusi, pa visu ciemu neslava!

Un tāda gānīšanās sāksies, tāda zākāšanās — kamēr bārdu nepiešplaus, tikmēr nerimsies. Šērpts bija tētukiņš. Gana izsunījies, pierimst: izsūks pilnu brāgas toveri un ņems un piesviķosies līdz nemaņai. Bet māmuļa matus saglaudīs, stērbelē acis izslaucīs, paņems Benediktu aiz rokas un aizvedīs uz augsto pakalnu pie upes; tur — viņš jau zināja — viņa agrāk dzīvojusi, pirms Sprādziena, redz. Tur māmuļas māja pieciem stāviem stāvējusi, bet māmuļa zinājās stāstīt, ka pat dižāki nami bijuši, pirkstu pietrūkst, lai sarēķinātu; un ko tad nu: nomest velteņus un kāju pirkstus lēst? Tad Benedikts vēl tikai mācījās skaitīšanu. Vēl par agru bija ar akmentiņiem skaitīt. Taču tagad, kā dzirdams, Fjodors Kuzmičs, lai

slava viņam, skaitāmās rīkstītes izgudrojis. Runā, ka koka gabaliņus vidū izurbina, uz rīkstītēm uzvirknē un no labās uz kreiso pārbīda. Un, saka, tik ātra skaitīšana sanāk, ka tikai turies! Tik pats neuzdrīksties skaitīklus darināt, bet, ja vajag — nāc tirgus dienā uz laukumu, nomaksā nolikto — audumus ņem, peles, — un skaiti, cik tūk. Tā runā; patiesība vai ne — kurš zina.

...Lūk, māmuļa uz pakalnu atnāks, apsēdisies uz akmentiņa, gaužās raudās izplūdusi lies liedama asariņas, rūgti sūkstīsies, zūdīsies, gan savas draudzenītes, daiļaviņas, atminēsies, gan tie VOIKALI viņai ainosies. Bet visas ielas, saka, bija ar ASVALDU nosegtas. Tā it kā tāda tumša smēre bijusi, cieta, melna, uzkāpsi — cauri neizkritīsi. Ja nu, lūk, vasarīgs laiks, sēž māmuļa, vaimanā, bet Benedikts netīrumos spēlējas, kukulīšus no māliem lipina, bet gadās, ka norauj arī kādu dzeltenīti un zemē iesprauž, itin kā apžogu taisīdams. Bet visapkārt brīvestīgs plašums: gan pakalni, gan strautiņi, gan silts vējiņš vēsmo — zāli viņo, bet debesīs saulīte kā rausītis ripinās pāri laukiem, pāri mežiem, uz Gaišzilajiem kalniem.

Bet sauc mūsu pilsētiņu, dzimto novadiņu, sauc par Fjodor-kuzmičsku, bet pirms tam, māmuļa saka, saukuši par Ivanporfiričsku, bet vēl pirms tam — Sergejsergejčsku, bet agrāk tai vārds bijis Dienvidu Noliktavas, bet vēl agrāk — Maskava.

Б · BUKI

No bērna kājas Benediktu tēvs pie visāda darba pieradinājis. Vai joks — izgatavot akmens cirvi? Bet viņš var. Uzcelt guļbaļķu būdu — uzcels, ja vēlies — kāda veida vien gribi. Krāsni prot uzmūrēt. Pirtiņu veikli uzmeistarot. Tiesa, tēvam nepatika mazgāties. Runāja, sak, lācis dzīvo nenomazgājies. Bet Benediktam patika. Ielien pirtiņas siltajā dvēselē, uzšļaksta uz akmeņiem olu kvasu, lai uzvestu garu, izsutina liegles pirtsslodu un tik sev pa sāniem plikšķināt!

Benedikts prot ādminību, jēlmītas siksnīņas no zaķa izgriezt, uzšūt cepuri — viņam viss padodas. Tikai noķer vēl to zaķi. Tikko raugi viņam trāpīt ar akmeni, bet viņš — spurkš — un aizlidojis. Tāpēc arvien vairāk no peļu ādiņām apģērbu gatavojam, bet tas nav tik parocīgi. Ir zināms: no lielākā piegriezīsi, no mazākā ar zobiem neizstiepsi.

Vārdu sakot, saimniecībā visu prot. Kā gan citādi? Fjodors Kuzmičs, lai viņam slava, paziņoja: „Saimniecība katra paša lieta, tiec galā pats”. Benedikta tēvs līdz pašai nāvei kā malkascirtējs gāja un bija domājis arī Benediktu šajā amatā iekārtot. Bet Benedikts gribēja iet par krāsni-kuri. Vilinoši. Krāsni kurim — gods un cieņa, visi viņa priekšā norauj cepures, bet viņš iet — nevienam neklanās, tāds augstprātīgs.

Un jāpateic: kur bez uguns? Uguns dzirdina, uguns baro, uguns silda, uguns dzied dziesmiņas. Ja uguns nomirs — mums uz lāviņām likties, acis ar akmentiņiem aizspiest. Bet runā, bija laiks, uguni nezināja. Kā gan dzīvoja? Tā arī dzīvoja: rāpoja tumsā kā akli tārpaiņi. Bet ļaudīm atnesa uguni Fjodors Kuzmičs, lai viņam slava. Ak, lai viņam slava!

Mēs būtu pazuduši bez Fjodora Kuzmiča, tiesa, būtu pazuduši! Visu viņš uzcēla un iekārtoja, visā viņš ar savu gaišo galviņu par mums rūpējas, domā domu! Augsti slejas Fjodora Kuzmiča lielmāja, virsotne sauli aizēno. Fjodors Kuzmičs neguļ ne dienu, ne nakti, tik pa istabiņu staigā, kuplo bārdū glaudīdams, par mums, mīļšiem, bēdājas: vai mēs paēduši, vai mēs skurbuli esam, vai nav mūsos kāda piktuma vai sirguma? Mums ir mazās murzas, bet Fjodors Kuzmičs — lai viņam slava, — Galvenais Murza, ilgus gadus viņam nodzīvot. Kurš izdomāja ragavas? Fjodors Kuzmičs. Kurš noģida riteni izgriezt no koka? Fjodors Kuzmičs. Iemācija akmens podiņus izdabt, ķert peles un zupu vārīt. Iedeva mums skaitīšanu un rakstīšanu, lielos un mazos burtus, iemācija tāsis plēst, sašūt grāmatu, no purva rāvas vārīt tinti, kociņus rakstībai nošķelt un tos mērcēt tintē. Iemācija izdobenes laivas no baļķa sameistarot un ielaist ūdenī, iemācija medīt lāčus ar mednieku šķēpu, no lāča pūslī iegūt, izstaipt uz mietiņiem un ar šo plēvi logus nosegt, lai gaismas pietiktu arī ziemā. Tikai lāčādu un gaļu sev paņemt nedrīkst: mazās murzas acīgi vēro. Nav labi vienkāršam militim lāčādu nēsāt. Un jāsaprot: kā gan murza bez lāčādas kamanās brauks? Ātri apsaldēsies. Bet mēs ar kājiņām skrienam, mums karsti, skat — pat praķīti atpogāsi, citādi nokarsīsi. Kaut gan citureiz iekniešas tukšīgas domas: man arī vajadzētu kamanas un kažoku, un... Bet tā jau patvaļā.

Ak, Benedikts gribēja doties krāsnkuros. Taču māmuļa — neparko. Tikai par rakstvedi, tā sacīt. Tēvs viņu vilināja uz kokcirtniekiem, māmuļa rakstvežos stumdīja, pats sapņoja — kā noies pa ceļa vidu — viss tāds vīzdegunīgs, bārda augšup pavērsta, uguns podiņu aiz sevis virvē velk — tikai dzirksteles no caurumiņiem birst. Pats darbiņš ir viegls: paņēmi ogles no Galvenā Krāsnskura, Nikitas Ivaniča, atstiepi mājā, krāsni iekurināji, bet pats sēdi un žāvājies lodziņā: noteikti pieklauvēs kaimiņu militis, bet varbūt pat no Aklā Nostūra, no tālās puses iekājos.

— Draudziņ krāsnkuri, Benedikt Karpič, dod uguntiņu! Mana muļķe aizsapņojās, bet krāsns ņēma un izdzisa. Taču mēs tik tikko saņē-māmies pankūkas uz ātru roku cept, ko nu darīt...

Lūk, sarauksi pieri, nokrekstēsies it kā samiegojies, negribīgi piecelsi pakaļu no krāsns mūriša vai tuburetes, tik saldi izstaiņīsies, — rokas un kājas! — pakasīs pauri, nosplausies un notēlosi neapmierinātību:

— Jums vienmēr tā! Nolāpītie stulbeņi... Uguni neprot nosargāt... Visiem, mīlīt, oglītes nesagādāsi! Pēc oglītēm, zini, kurp vajag doties? Aaaa, tur jau tā lieta. Kājas laikam gan nav valstij piederošas. Nu tauta, nu tauta... Kāds cits būtu nosplāvēs, atteicies ar jums sasieties... Vazājas un vazājas. Paši nezina, ko vazājas... Nu ko tev? Oglītes?

Tā, lūk, jautā, it kā pats nezinātu, ko viņam vajag, un drūmi blenz, un rīkli nošķieb, it kā mutē no rīta smirdētu vai it kā tūlīt veltu. Bet to prasa amats. Dienesta cilvēkam ir tāds amats. Mīlītis atkal iečinkstēsies:

— Benedikt Kaaarpič, tēēetiņ, paglāāb, dāāārgais. Tā atcerēšos... Tā atcerēšos... Lūk, es... redz, te vēl karstas pankūciņas... atnesu... mazliet atdzisušas... nenosodi...

Te vajag noburkšķēt zem deguna: „pankūciņas...”, bet pašam neņemt, pasarg dievs, — mīlītis visu zina, pats klusiņām noliks stūrītī visu, kas vajadzīgs, bet tu joprojām: „pankūciņas...”, tā panikni, bet ne pārspilējot. Lai balss tāda zemāka būtu, ņurdoša. Bet pats nesteidzīgi, vilcinoties, ar liekšķeri oglītes pagrābsi un, pāri plecām, mīlītīm: „Podiņu paņēmi?” — „Protams, protams, tētiņ, paglābi, dārgais...” — nu, un mazliet viņam iebērsi. Kad šādi, lūk, tā valstiski attiecies pret darbu, tad arī no ļaudīm cieņa, teiks — cik stingrs mūsu krāsncuris, tētiņš! — nu un arī pārsteidzošas dāvanas pēc ļaudīm tak paliek. Tikko durvis aiz mīliša aizvērsies, tā paslepšus lodziņā palūkosies: aizgāja?... un pie sainīša. Taču interesanti, ko īsti atnesis. Varbūt, paties', pankūciņas. Varbūt speķi. Ceptu olu. Cits, kurš nabagāks, vienkārši saraus rudzeni. Arī der.

Eh-h-h, kā citureiz aizsapņojies!... Un sanāca mātesprāt. Iespītējās: sak, dzimtā trīs INTELĢENCES paaudzes bija, nepieļaušu pārraut TRODĪCIJU. Eh-h-h, māmuļ!!! Skrēja pie Ņikitas Ivaniča čukstētis un uz būdu aiz piedurknes atvilka, lai kopīgi uz tēvu uzspiestu, un rokas deguna priekšā vicināja, un spiegtin spiedza. Tēvs tad nosplāvās: tak oiii... tak ejiet jūs visi, lai tak jums... tak dariet, ko gribat... tikai lai pēc tam nekādas gaušanās.